

Kanton Zürich
Bildungsdirektion
Volksschulamt

Рамковий навчальний план з предмету «Рідна мова та культура» (НСК)

З поясненнями до рамкових умов викладання

Зміст

1	Ціль рамкового навчального плану	5
	Викладання HSK від його появи до наших днів	5
2	Поняття та основи	7
	Поняття	7
	Основні ідеї	7
	Формування та структура	8
3	Розуміння процесу навчання та викладання	10
	Компетентнісно-орієнтоване викладання	10
	Компетентнісно-орієнтоване оцінювання	10
	Домашні завдання	11
	Навчальні посібники та матеріали	11
	Вибір методики	12
	Нейтральність у викладанні	12
4	Навчальний курс «Мови»	14
	Завдання та цілі навчального курсу	14
	Дидактика багатомовності	15
	Сфери компетенції	15
5	Навчальний курс «Природа, людина, суспільство»	18
	Завдання та цілі навчального курсу	18
	Сфери компетенції	19
6	Викладання окремих циклів	23
	Цикл 1	23
	Цикл 2	24
	Цикл 3	24
7	Словник термінів	25
8	Додатки	
	Додаток I: Рамкові умови в кантоні Цюрих	32
	Додаток II: Рівні та теми — огляд	37
	Додаток III: Література	43

Impressum

Herausgeberin

Bildungsdirektion Kanton Zürich, Volksschulamt

Erarbeitet in Zusammenarbeit mit den HSK-Trägerschaften

Wissenschaftliche Beratung durch Dr. Ursula Ritzau, PH FHNW, und Prof. em. Dr. Dr. Basil Schader, PHZH

Gestaltung

raschle & partner raschlepartner.ch

Übersetzung

Interserv AG

Kontakt

Volksschulamt, Abteilung Besondere Förderung
Sektor Interkulturelle Pädagogik
Walchestrasse 21
8090 Zürich
+41 43 259 53 61
ikp@vsa.zh.ch www.zh.ch/hsk

Die Orientierung an diesem Lehrplan wird auch in anderen Kantonen empfohlen: Basel-Landschaft, Basel-Stadt, Bern, Glarus, Luzern, Schaffhausen, St. Gallen und Thurgau.

Kanton Zürich
Gemeinnütziger Fonds

Finanzielle Unterstützung durch den
gemeinnützigen Fonds des Kantons Zürich

Vollständig überarbeitete

4. Auflage 2023

© Bildungsdirektion Kanton Zürich

Вступ

Сприяння розвитку *багатомовних* і *крос-культурних* компетенцій є важливою ціллю, яку ставить перед собою школа. На реалізацію цієї цілі спрямовано також викладання предмету «Рідна мова та культура» (HSK), який доповнює програму загальноосвітньої школи. На уроках із цього предмету *двомовні та багатомовні* діти і підлітки розширюють свої компетенції в *рідній мові*. Крім цього, вони дізнаються про важливі особливості свого *життєвого світу* та своєї рідної культури. Викладання HSK в кантоні Цюрих організовується та фінансується *рідними державами* та приватними курсами або школами. Департамент освіти понад п'ятдесят років надає організаторам викладання HSK професійну та адміністративну підтримку.

Відомство загальноосвітніх шкіл кантону Цюрих розробило у 2011 році рамковий навчальний план із цього предмету із залученням організаторів курсів і шкіл HSK, а також інших сторонніх спеціалістів, який використовується також і в інших кантонах німецькомовної частини Швейцарії. Ціллю була уніфікація навчальних планів окремих організацій, що пропонували такі уроки, та їх узгодження з навчальним планом загальноосвітньої школи. Запропонований варіант рамкового навчального плану був перероблений з урахуванням змін в освітній політиці. Таким чином рамковий навчальний план був узгоджений з Навчальним планом 21 [*Lehrplan 21*] загальноосвітньої школи. До цього варіанту також внесені інші смислові та редакційні виправлення, зроблені у співпраці з викладачами HSK, координаторами HSK та іншими сторонніми спеціалістами.

Структура цього видання

Структура рамкового навчального плану орієнтована на структуру Навчального плану 21 загальноосвітньої школи. Тому для цього видання окремі фрагменти тексту були взяті безпосереднього з Навчального плану 21 або дещо адаптовані. У розділі 1 розкриваються зміст і цілі рамкового навчального плану, а також представлений огляд викладання HSK від його появи до наших днів. У розділі 2 описуються основи, у розділі 3 викладено розуміння процесу навчання та викладання. Розділи 4 та 5 присвячені опису двох навчальних курсів: «Мови» та «Природа, людина, суспільство». Спочатку обґрунтовується актуальність цього навчального курсу, потім формулюються відповідні сфери компетенції разом із компетенціями. Окремі курси та школи HSK або викладачі HSK самостійно розробляють методику формування компетенцій. Тому розділ 6 обмежується загальними міркуваннями щодо окремих циклів.

Словник термінів (розділ 7) складається переважно з термінів, взятих зі словника термінів попереднього рамкового навчального плану. Деякі зміни були внесені на підставі словника термінів видання Швейцарської колегії кантональних директорів з питань освіти [*EDK*] «Викладання предмету «Рідна мова та культура (HSK)»» (Анья Гудічі [*Anja Giudici*], Регіна Бюльманн [*Regina Bühlmann*] 2014). Словник термінів розкриває всі поняття, виділені в цьому тексті *курсивом*. Найважливіші визначення наступні: Мова, яку вивчають на уроках HSK, є для більшості дітей їх *першою мовою*, але для деяких дітей — це *друга мова*. У цьому навчальному плані мова викладання уроків HSK зазначена як *рідна мова*.

Додаток (розділ 8) містить правові основи викладання HSK в кантоні Цюрих, а також рекомендації Відомства загальноосвітніх шкіл щодо їх практичного застосування. Крім того, у додатку є огляд можливих тем для кожного рівня, а також використана в тексті література.

1 Ціль рамкового навчального плану

Цей рамковий навчальний план має на меті зорієнтувати викладання HSK на реалізацію актуальних потреб *двомовних або багатомовних* дітей і привести його у відповідність до навчального плану 21. Використання рамкового навчального плану покликане вирішити три основні завдання:

по-перше, рамковий навчальний план є інструментом, який дозволяє курсам і школам HSK допрацьовувати та вдосконалювати власні навчальні плани та узгоджувати їх з навчальним планом 21. При цьому стартові позиції можуть бути різними: ті курси та школи HSK, які тільки починають свою роботу, можуть використовувати цей рамковий навчальний план як орієнтир при розробці власних навчальних планів. Курси та школи HSK з державним фінансуванням зазвичай мають у своєму розпорядженні навчальні плани, рекомендовані Міністерством освіти відповідної *рідної країни*. Такі організації за потреби адаптують зміст цих навчальних планів таким чином, щоб вони відповідали цілям і змісту рамкового навчального плану HSK та не мали розбіжностей з ним. Всі курси та школи HSK мають право самостійно визначати співвідношення окремих компетенцій і навчальних курсів рамкового навчального плану залежно від своїх потреб та умов. У зв'язку з тим, що на предмет «Рідна мова та культура» припадає лише від двох до чотирьох годин на тиждень, а учні в навчальних групах є різного віку, мають різні здібності та раніше отримані знання, викладачам доводиться вибирати, на які основні напрямки звернути особливу увагу.

По-друге, рамковий навчальний план є для Департаменту освіти основою для прийняття рішення при розгляді заявки на акредитацію від курсів або шкіл HSK. Акредитацію отримують лише ті курси та школи HSK, чий навчальний план та уроки відповідають рамковому навчальному плану. Якщо є навчальний план, розроблений у рідній країні, необхідно викласти пояснення, як він узгоджений із рамковим навчальним планом HSK, і які дії передбачені у разі їх несумісності. Така істотна роль цього рамкового навчального плану в процедурі акредитації робить його використання обов'язковим для акредитованих курсів і шкіл HSK: він задає рамки, в межах яких ці організації можуть формувати свої специфічні цілі у власних навчальних планах і додавати їх до змісту уроків.

По-третє, рамковий навчальний план є базою взаєморозуміння між усіма учасниками процесу: він пропонує курсам і школам HSK, викладачам, місцевим і кантональним органам влади, а також освітнім установам єдину основу для забезпечення загального розуміння умов, цілей, змісту та термінології викладання HSK.

Цей рамковий навчальний план орієнтований на умови, існуючі в кантоні Цюрих. Під «Навчальним планом 21» слід розуміти навчальний план 21 в кантоні Цюрих відповідно.

Викладання HSK від його появи до наших днів

У 30-ті роки минулого століття, за ініціативою політичних біженців з Італії, у кантоні Цюрих виникли перші курси з викладання рідної мови та культури (HSK). Зі збільшенням потоку іммігрантів з Італії кількість таких курсів постійно зростала. У кінці 60-х і на початку 70-х рр. минулого століття за пропозицією об'єднань батьків-іноземців почали проводити аналогічні заняття. Поступово організацією викладання почали займатися *рідні держави* переселенців. У своєму першому рішенні щодо цього питання 21 червня 1966 року Рада з питань шкільної освіти (зараз — Рада з освіти) дозволила проведення експериментальних занять на таких курсах у навчальних класах школи. Спочатку це стосувалось виключно уроків італійської мови, які тоді заборонялось проводити в період «звичайного часу шкільних занять».

Рішенням від 16 травня 1972 року Рада з питань шкільної освіти дозволила шкільним громадам вводити у розклад шкільних занять уроки італійської та іспанської мови (HSK) у звичайний час. У тому ж році Швейцарська колегія кантональних директорів з питань освіти (EDK) рекомендувала дозволити два уроки HSK у рамках звичайного шкільного розкладу.

У 1982 році генеральні консульства Італії та Іспанії і «Координаційна група об'єднання батьків-іноземців у кантоні Цюрих» звернулися до Ради з питань освіти з проханням інтегрувати курси HSK

в шкільне викладання на всій території кантону та дозволити ставити оцінку з HSK до атестата. Своїм рішенням від 8 листопада 1983 року Рада з питань шкільної освіти задовольнила це прохання та дозволила — в порядку експерименту — запровадити відповідні курси для учнів будь-яких національностей. Це рішення вплинуло на збільшення значимості та привабливості курсів і зробило їх відомішими. Одночасно почалась тісніша та більш скоординована співпраця організаторів курсів з адміністрацією кантону Цюрих і викладачами основних шкіл щодо таких питань: розробка навчальних планів і посібників з HSK, підвищення кваліфікації, реалізація «пілотних» проектів. В результаті восьмирічного експерименту з'явився регламент «Організація та проведення курсів з рідної мови та культури», прийнятий Радою з питань шкільної освіти 11 червня 1992 року. Завдяки цьому регламенту викладання HSK отримало постійний статус у цюрихських загальноосвітніх школах. Цей регламент вперше дозволив визнати офіційними курси, що пропонуються недержавними організаціями. Цей регламент був скасований після того, як викладання HSK отримало нову правову базу з прийняттям у 2005 році Закону про загальноосвітні школи та Положення про загальноосвітні школи в 2006 році.

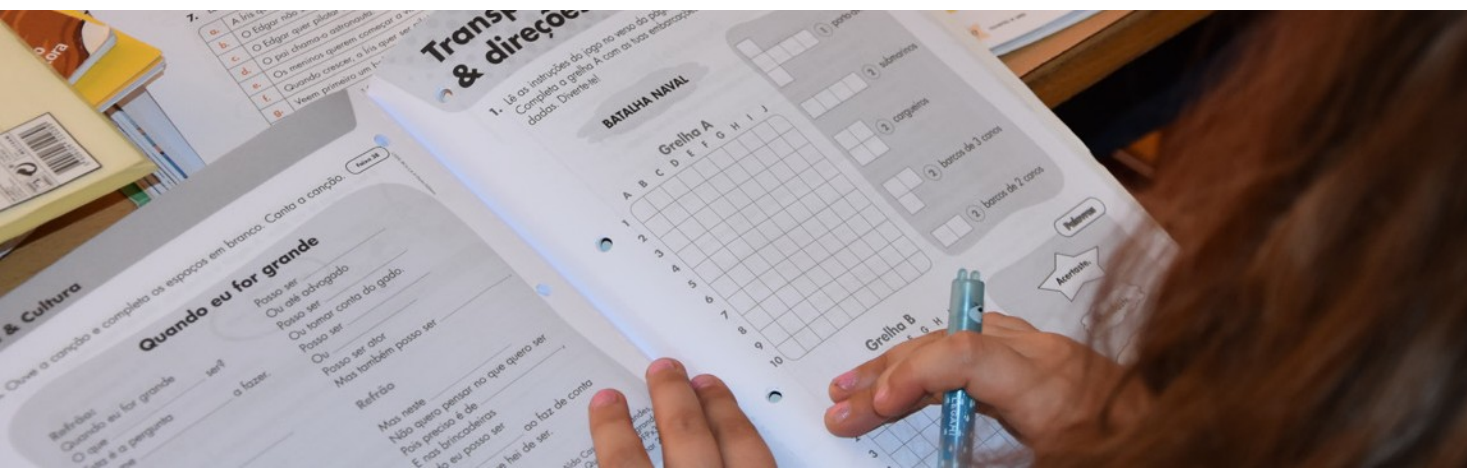
Крім Італії та Іспанії, в 1980-х рр. викладання HSK пропонували лише деякі країни: Югославія, Туреччина, Греція та Португалія. Починаючи з 1990-х рр. кількість курсів постійно зростала, і сьогодні акредитовані на кантональному рівні курси HSK пропонують викладання 31 мовою.

У 2009/2010 навчальному році кількість учнів вперше перевищила 10 000. При цьому кількість різних мовних груп, які навчаються, помітно відрізняється. Це залежить від багатьох факторів: від величини мовної групи, від організаційної і фінансової ситуації, від підтримки зі сторони рідної держави тощо.

Форми викладання HSK також різноманітні, тому що всі організації і мовні співтовариства відрізняються один від одного з точки зору розуміння цілей і завдань освіти, передумов міграції або біженства, історичного досвіду або поглядів на життя у Швейцарії.

Спочатку викладання HSK було спрямоване насамперед на полегшення реінтеграції дитини в школу у випадку повернення до *рідної країни*. Склад і мотивація учнів змінювалися. Відповідним чином змінились і цілі викладання: оскільки лише незначна частина учнів поверталася до *рідних країн*, ціль занять змінилася з метою підтримки дітей першого та другого покоління іммігрантів під час їх *інтеграції* у місцеве суспільство. Однак уроки стали відвідувати навіть діти з двонаціональних сімей, для яких ані *інтеграція*, ані «повернення» не були актуальним життєвим завданням.

При цьому в свідомості всіх учнів в якості самостійної і важливої цілі уроку закріпилось стимулювання *багатомовності*, а також стимулювання знання відповідної *рідної мови*. Таким чином висновок, що впливає з педагогічної досвіду та досліджень, про те, що *багатомовність* є потенціалом, впливає на викладання уроків. Від розвитку цього потенціалу виграє не тільки індивідуум, але і суспільство в цілому. У кантоні Цюрих близько 43 % учнів загальноосвітньої школи розмовляють *першою мовою*, відмінною від німецької мови (статистика щодо освіти в кантоні Цюрих, станом на 2020 рік). Цей потенціал *багатомовності* необхідно розвивати та використовувати.

2 Поняття та основи

Поняття

У рамках викладання предмету «Рідна мова та культура» діти та підлітки розширюють свої компетенції у *рідній мові*, яка не є німецькою. У даному випадку йдеться про *першу* або *другу мову*. Крім цього, учні поглиблюють знання про *культури та особливості їх життєвого світу*, зокрема про *культуру*, історію, літературу, географію та традиції рідного регіону своєї сім'ї. Вони вчаться вирішувати свої питання в різних ситуаціях і розширюють свої здібності орієнтуватися в різних суспільствах — в Швейцарії або у разі потреби в *рідній країні*. Ці уроки забезпечують дітям і підліткам комплексний мовний, когнітивний, соціальний та емоційний розвиток.

Щоб не виникало плутанини щодо правової бази, у запропонованому рамковому навчальному плані зберігається назва «Рідна мова та культура», незважаючи на те, що у певному сенсі вона не зовсім точна: *рідна країна* — це фактичне місце народження лише для меншості дітей і підлітків, які відвідують уроки HSK. Більшість учнів, навпаки, народилися в Швейцарії і є носіями різних *життєвих світів та культур*.

Основні ідеї

- Викладання HSK націлює учнів — відповідно до їх віку, обсягу раніше отриманих знань і здібностей — на вдосконалення знань *рідної мови*.
- Викладання HSK відповідає цінностям, сформульованим в якості орієнтиру для школи у розділі «Основи», підпункт «Освітні цілі» навчального плану 21, зокрема наступним цінностям:
 - › «Школа займає нейтральну позицію щодо політики, релігій і конфесій.
 - › Школа сприяє забезпеченню рівних можливостей.
 - › Школа сприяє забезпеченню гендерної рівності.
 - › Школа виступає проти будь-яких форм дискримінації.
 - › Школа пробуджує та розвиває розуміння соціальної справедливості, демократії і збереження навколишнього природного середовища.
 - › Школа сприяє розвитку взаємоповаги при співіснуванні з іншими людьми, зокрема поваги до різних *культур, релігій, способів життя*.
 - › Викладання у школі ґрунтується на тому, що діти та підлітки мають різні навчальні потреби. Школа конструктивно ставиться до різноманітності.
 - › Школа сприяє розвитку соціальної згуртованості в плюралістичному суспільстві».
- Викладання HSK посилює усвідомлення того, що *двомовність або багатомовність* є додатковим потенціалом, який учні можуть використовувати. Багатомовність розуміється як суспільне надбання та оцінюється позитивно.
- Викладання HSK допомагає спілкуватися дітям і підліткам з різною *ідентичністю*, що складається з різних приналежностей, *культур, традицій та історії*. При цьому поглибленому розгляду та осмисленню піддаються особистий досвід і знання, пов'язані як з *рідною країною*, так і зі Швейцарією. Сюди можна віднести уявлення про цінності та норми, історію або релігії. З іншого боку, на уроках HSK не викладають безпосередньо конфесійне релігієзнавство та (партійні) політичні ідеології.
- Викладання HSK стимулює розвиток *крос-культурних компетенцій* учнів, їхню здатність вирішувати конфліктні ситуації, а також оцінювати характер і наслідки своїх дій. Воно заохочує відкрито, шанобливо та без дискримінації ставитися до інших людей.

- Викладання HSK сприяє *інтеграції* дітей і підлітків з *міграційним корінням* у загальноосвітній школі.
- Викладання HSK створює передумови для використання учнями своїх *багатомовних і крос-культурних компетенцій* у процесі отримання подальшої освіти та у роботі за спеціальністю як в Швейцарії, так і в *рідній країні*.
- Викладання HSK допомагає учням спілкуватися з однолітками рідною мовою в Швейцарії і в *рідній країні*.
- Викладання HSK допомагає учням користуватися відповідними для їхнього віку засобами масової комунікації і читати літературу *рідною мовою*.
- Заняття побудовані з урахуванням досвіду та інтересів дітей та підлітків і спрямовані на формування нових інтересів. Вони за можливості забезпечують дітям безпосередній контакт з навчальним предметом і поєднують навчання з власною мовленнєвою діяльністю, зокрема шляхом використання на уроках електронних засобів масової комунікації (веб-сайтів і соціальних мереж *рідною мовою* тощо). Етапи навчання та завдання відповідають рівню підготовки окремих учнів.
- На уроках HSK задіюють ігрові елементи та усне спілкування. У дитячому садку переважно застосовується ігровий підхід.
- На уроках використовуються можливості, виникаючі внаслідок того, що учні певною мірою занурюються в різні мовні середовища та *життєві світи*. Тому при викладанні HSK регулярно вдаються до індивідуального досвіду учнів і в якості фундаментального дидактичного принципу використовують порівняння. Порівнюючи *рідну мову* з німецькою мовою, порівнюючи *діалект(и)*, а також літературну німецьку мову та *літературний варіант рідної мови*, викладання HSK поглиблює компетенції у відповідних мовах. Порівняння різних *життєвих світів* поглиблює розуміння спільних рис, відмінностей і важливих особливостей.

Формування та структура

Оскільки рамковий навчальний план HSK базується на навчальному плані 21 та використовує його структуру та термінологію, в цьому пункті стисло пояснюється структура навчального плану 21. Детальніші пояснення можна знайти в розділах

«Огляд» і «Основи» навчального плану 21.

Навчальний план 21: цикли та структура

Навчальний план 21 поділяє одинадцять обов'язкових років навчання у школі в Швейцарії на три цикли. Перший цикл складається з двох років у дитячому садку та перших двох років у початковій школі (до кінця 2-го класу). Другий цикл складається з чотирьох років початкової школи (з 3-го по 6-й клас) і третій цикл — три роки середньої школи (з 7-го по 9-й клас).

Навчальний план 21 поділений на шість навчальних курсів: мови; математика; природа, людина, суспільство (NMG); дизайн; музика, а також фізична культура та спорт. Для кожного навчального курсу описані *компетенції*, яких учні набувають протягом навчання в загальноосвітній школі. Крім того, навчальний план містить міждисциплінарні модулі «Засоби масової інформації та інформатика» та «Професійна орієнтація». Міждисциплінарні

компетенції (особисті, соціальні та методичні), а також міждисциплінарні теми включені до навчальних планів щодо навчальних курсів і модулів відповідно до основної ідеї освіти для сталого розвитку (BNE).

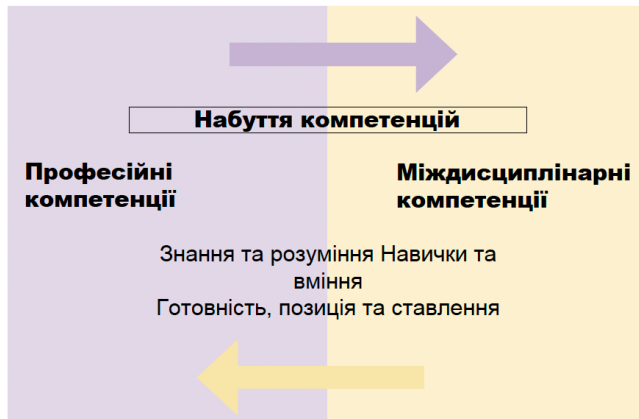
Навчальний план 21: формування компетенцій

Окремі навчальні курси навчального плану 21 поділені на *сфери компетенції*. Наприклад, навчальні курси «Німецька мова», «Англійська мова», «Італійська мова» та «Французька мова» відповідно поділяються на «Аудіювання», «Усне мовлення», «Письмо», «Спеціалізація: мова(-и)» та «Спеціалізація: література» (навчальний курс «Німецька мова») або «Спеціалізація: культури» (навчальний курс «Англійська мова», «Італійська мова», «Французька мова»). У кожній *сфері компетенцій* сформульовано різні *компетенції* і викладено їх структуру. Для набуття кожної компетенції описано, які знання та вміння потрібно отримати протягом циклу на різних рівнях. Ці *рівні компетенції* відображають безперервне набуття компетенцій протягом певного періоду часу.

Рамковий навчальний план HSK: структура та формування компетенцій

У цьому рамковому навчальному плані відсутній поділ компетенцій, які потрібно набути, на окремі цикли та рівні компетенції. До завдань кожного організатора курсів і шкіл HSK належить визначення специфічних компетенцій і відповідного змісту навчання, щоб викладачі HSK могли підготуватися до проведення конкретних уроків.

3 Розуміння процесу навчання та викладання

Зображення 1: Набуття компетенцій (див. навчальний план 21, розділ «Розуміння процесу навчання та викладання»).

Компетентісно-орієнтоване викладання

Викладання предмету «Рідна мова та культура» спрямоване на компетенції і набуття компетенцій подібно до навчального плану 21. При цьому основна увага приділяється тому, які знання, навички та вміння мають набуті учні в предметних галузях і сферах компетенції. Компетенції охоплюють різноманітні аспекти, пов'язані зі змістом і процесом: навички, вміння та знання, а також готовність, позиція та ставлення. Разом з останніми аспектами, окрім аспектів, пов'язаних з культурою, потрібно насамперед згадати про обсяги самовідповідального навчання, співпраці, мотивації і працездатності.

Компетенції, яких потрібно набуті, мають як професійний, так і міждисциплінарний характер. Професійні компетенції описують предметно-орієнтовані знання та пов'язані з ними навички та вміння. Міждисциплінарні компетенції ілюструють знання та вміння, які відіграють важливу роль у всьому процесі навчання. До них належать особисті, соціальні та методичні компетенції.

При компетентісно-орієнтованому викладанні викладачі вибирають навчальні матеріали та розробляють дидактично-методичні матеріали таким чином, щоб учні могли набуті або закріпити бажані компетенції. На основі рамкового навчального плану HSK та навчальних посібників викладач HSK визначає, над досягненням яких компетентісних цілей можна працювати, використовуючи фахові матеріали та теми. На підставі цього вони формують навчальні середовища та навчальні заняття таким чином, щоб учні могли набуті відповідних компетенцій. При цьому приділяють велику увагу гетерогенним умовам у навчальній групі.

Компетентісно-орієнтоване оцінювання

Компетентісно-орієнтоване викладання включає культуру зворотного зв'язку, пов'язану з досягненням компетентісних цілей. Конструктивний зворотній зв'язок є ключовою ознакою якості викладання та забезпечує підтримку навчання та набуття компетенцій. Учні оцінюють формально (у процесі навчання: підтримуючі рекомендації про те, що можна покращити за наступної можливості), підсумково (завершення процесу, підсумовування), а також прогностично (з орієнтацією на майбутнє: оцінка щодо того, чи створені передумови для подальшого успішного навчання на наступному етапі або в наступному класі школи).

З 2-го класу початкової школи учні отримують оцінку за результати та досягнення

з предмету HSK. Викладачі, які працюють на акредитованих курсах HSK, у кінці кожного семестру виставляють цю оцінку в атестаційний формуляр. Відповідний класний керівник основної школи переносить цю оцінку в атестат загальноосвітньої школи Цюріха. У дитячому садку та в 1-му класі оцінки діти не отримують. Однак викладачі HSK можуть усно повідомити батькам про рівень досягнень дитини

Міждисциплінарні компетенції

Оцінки відображають інформацію про те, якою мірою учень досяг бажаного рівня компетенцій на уроках HSK та яким був прогрес у навчанні. При бажанні викладач HSK може також оцінити окремі сфери компетенції. Для циклів 1 та 2 це наступні сфери компетенції: «Аудіювання», «Читання», «Усне мовлення», «Письмо», «Спеціалізація: мова(-и)», «Спеціалізація: література», а також «Природа, людина, суспільство» (NMG). Для циклу 3 це наступні сфери компетенції: «Аудіювання», «Читання», «Усне мовлення», «Письмо», «Спеціалізація: мова(-и)», «Спеціалізація: література», а також «Природа та техніка» (NT), «Економіка, робота, бюджет» (WAN), «Простір, час, суспільство» (RZG), «Релігії, культури, етика» (RKE).

Виставлення оцінок спрямоване на цілі, викладені в навчальних планах, які були складені курсами та школами HSK або надані міністерствами освіти *рідних країн*, та повинно бути орієнтоване на набуття компетенцій відповідно до цього рамкового навчального плану. Виставлений бал відображає знання предмету та набуті компетенції, але не оцінку поведінки, старанності або акуратності. При оцінюванні досягнень та виставленні балів використовується така ж шкала оцінок, як і в загальноосвітніх школах кантону Цюріх.

Виставлений бал оцінює сукупні досягнення дитини або підлітка із цього предмету. Він відображає не тільки результати формального тестування, але і спостереження викладача HSK за успішністю дитини на уроці (наприклад, усне мовлення, спостереження за навчальним процесом тощо). Отже, виставлений бал не є просто середнім арифметичним оцінок за контрольні роботи.

Викладачі HSK мають повноваження на прохання класного керівника основної школи допомагати в оцінюванні успіхів учнів (зокрема при виборі форми подальшого шкільного навчання).

Домашні завдання

Домашні завдання можуть сприяти навчальному процесу, оскільки вони дають можливість виникнути в навчальний предмет поза уроком. Зазвичай діти та підлітки повинні справлятися з домашніми завданнями без безпосередньої участі батьків. Проте використання знань рідної мови, якими володіють батьки, інколи може виявитися дуже доцільним, особливо при виконанні ігрових або усних домашніх завдань. Крім цього, вважається, що батьки виявляють цікавість до процесу навчання дітей. Цього можна досягнути завдяки гарній співпраці з батьками, наприклад, в рамках батьківських зборів або надання батькам можливості приходити до школи. При складанні домашніх завдань викладачі HSK враховують індивідуальні здібності та вік учнів. Цим вони не допускають перенавантажень і забезпечують мотивацію учнів.

Навчальні посібники та матеріали

Організатори занять вибирають і надають дітям навчальні посібники та матеріали. Вони враховують різні здібності та компетентнісні цілі, а також специфічні життєві обставини учнів (*двомовність або багатомовність, досвід міграції*). Навчальні посібники та матеріали орієнтовані на вимоги рамкового навчального плану та сприяють їх виконанню. Окрім традиційних засобів навчання (книжок, робочих зошитів тощо), необхідно також використовувати електронні засоби (фільми, доступні онлайн, відеотелефонний зв'язок, соціальні мережі та інше).

Вибір методики

Під час підготовки до занять викладачі HSK мають право самостійно та вільно вибирати методику, але не виходячи за межі дидактичних принципів і цього рамкового навчального плану. Вони можуть спиратися на ту методику, яка в певних навчальних ситуаціях найкраще відповідає поставленим компетентнісним цілям, змісту навчання та вимогам учнів і педагогів. Викладачі дбають про використання достатньої кількості різноманітних методичних засобів, наприклад: пряма вказівка, евристичне навчання, планова робота, робота з проекту, колективна робота, робота в парах тощо.

Вибір методики визначається тією обставиною, що склад учнів часто буває дуже різноманітним: учні приходять з різних класів і шкіл, належать до різних вікових груп, мають несхожі біографії і сильно відрізняються за рівнем знання першої і другої мови.

Нейтральність у викладанні

У викладанні HSK викладачі дотримуються політичної і конфесійної нейтральності. Викладання виходить з плюралістичного світогляду та свідомо відмовляється від прийняття та використання будь-якої політичної або національної доктрини.

На уроках розглядаються різні інтерпретації історичних процесів (див. розділ «Дидактичні рекомендації до предмету «Простір, час, суспільство»» у навчальному плані 21): історичні факти можна перевірити. З іншого боку, інтерпретація фактів залежить від точки зору, місця дії та інтересів.

Якщо на заняттях HSK розглядається будь-яка релігія, то з метою набуття знань про різні релігії, а не з метою навернення до якоїсь віри та виконання релігійних дій. Такі уроки сприяють неупередженому, відкритому ставленню і недискримінаційному підходу до релігій і світоглядів (див. розділ «Дидактичні рекомендації до предмету «Етика, релігії, співтовариство»» у навчальному плані 21).

Нейтральність у викладанні вважається дотриманою, якщо, наприклад, викладачі представляють національний гімн країни, обговорюють його з точки зору змісту та закріплюють на прикладі історії. Однак нейтральність у викладанні порушується, якщо національний гімн співають разом перед кожним уроком, якщо пропагується одностороння національна *ідентичність* і свідомо формується національна гордість.

4 Навчальний курс «Мови»

Завдання та цілі навчального курсу

Літературний варіант мови та мовна рефлексія

За можливості, на уроках HSK використовують літературний варіант відповідної мови. Там, де це неможливо, для забезпечення розуміння можуть застосовуватися *діалектні* варіанти та (або) німецька мова. Викладання спирається на раніше отримані дітьми знання рідної мови, рівень яких у різних дітей може дуже відрізнятися, враховуючи використання *діалектних* форм.

Для міжрегіонального використання мови, доступу до письмових традицій та зв'язку з культурою писемного мовлення *рідної країни* знання її *літературного варіанта* є необхідним. Цій меті слугують навчання граматики, орфографії, а також відповідні до віку форми мовної рефлексії і порівняння. Учнів заохочують до роздумів про різні аспекти *рідної мови* (наприклад, *діалекти* та їхні відмінності, розвиток мови, англійські та інші слова іноземного походження, структурні відмінності та аналогії з німецькою та іншими мовами, що викладаються в школі).

Робота над словниковим запасом (у т. ч. зворотами, моделями речень тощо) дозволяє використовувати відповідні засоби для висловлювань у різних ситуаціях і на різноманітні лексичні теми.

Учням надається можливість якомога частіше та безпосередньо користуватися усним і письмовим мовленням. Для цього викладачі HSK або вдаються до тем, які пропонують самі діти, або пов'язують тематику занять з актуальними життєвими ситуаціями. Таким чином вони сприяють підтриманню зацікавленості до *літературного варіанта рідної мови* за допомогою творчого осмислення вибраних літературних текстів, а також автентичних, мотивуючих текстів у традиційних і нових засобах масової інформації.

Неоднорідність

На уроках враховується той факт, що рівень знань рідної мови у учнів може дуже різнитися. Це стосується, наприклад, усного мовлення, обсягу словникового запасу, знайомства з *літературним варіантом рідної мови*, досвіду читання та письма, знань правил граматики та орфографії. Щоб належним чином впоратися з такою неоднорідністю знань, викладач диференціює або індивідуалізує уроки та вимоги, коли це можливо.

Порівняння мов

Діти та підлітки розширюють мовне розуміння та обізнаність (*мовна обізнаність*), порівнюючи — згідно з вимогами до знання мови — *рідну мову* з німецькою та, можливо, іншими іноземними мовами, які вивчають у школі. Розуміння аналогій і відмінностей між *рідною мовою* та німецькою або іншими мовами, які вивчають у школі, допомагає учням зорієнтуватися та відчувати впевненість у собі. Особливо корисними є проекти з порівняння мов, коли вони реалізуються у співпраці з класними керівниками основної школи.

Міждисциплінарні та предметно-орієнтовані мовні компетенції

На заняттях учні не тільки розширюють необхідні їм у повсякденному спілкуванні основні комунікаційні навички з використанням *рідної мови*, але і набувають міждисциплінарних і предметно-орієнтованих мовних компетенцій, які є вирішальними для різноманітних типів текстів і когнітивного навчання в школі. Міждисциплінарні мовні компетенції дозволяють учням розуміти та формулювати складні значення та абстрактні поняття, розпізнавати причинно-наслідкові зв'язки або структурувати власний текст. Предметно-орієнтовані мовні компетенції включають терміни, поняття та формулювання, які характеризують певні галузі знань.

Письмо

У загальноосвітній школі всі діти та підлітки навчаються грамоті німецькою мовою, використовуючи латинський шрифт. На заняття з HSK учні вивчають також письмо їх *рідної мови*. Якщо в рідній мові використовується зовсім інше графічне зображення, то два процеси освоєння різної графіки значною мірою протікають незалежно один від одного і не вимагають тіснішої координації. Якщо ж на уроках HSK вивчається латинський, грецький шрифт або кирилиця, то викладач HSK повинен спиратися на отримані в загальноосвітній школі знання букв німецької мови, щоб не допустити змішування та плутанини в навчальному процесі. Викладач HSK повинен знати відмінності графіки мови, яка вивчається, від німецького алфавіту, та вміти їх пояснювати. Якщо вивчення обох мов починається одночасно (двомовне навчання грамоті), то викладач HSK повинен з'ясувати рівень та обрати методику навчання грамоті в основних школах своїх учнів. Бажано, щоб викладач HSK за можливості провів бесіду з відповідними класними керівниками основної школи.

Дидактика багатомовності

На уроках HSK, як і на уроках з вивчення мови в основній школі, метою є не досконала *двомовність або багатомовність*, а розвиток *функціональної багатомовності*. У дидактичних рекомендаціях до розділу «Мови» навчального плану 21 пояснюється, що саме мається на увазі: «*функціональна багатомовність* має на меті створити різноманітний, динамічний репертуар з різними поглибленими рівнями компетенції у найрізноманітніших сферах компетенції або мовах, щоб мати можливість успішно комунікувати в різних ситуаціях. Учні спираються на те, що вони вже вивчили під час навчання мови, і таким чином ефективно розширюють свій багатомовний репертуар».

Багатомовний репертуар складається з двох або більше мов, які використовуються по-різному в різних сферах (наприклад, школа, дозвілля, сім'я) залежно від співрозмовника або контексту. Часто одна мова є домінуючою та використовується учнем грамотніше, охочіше та частіше, ніж інша мова(-и), хоча з часом таке домінування може змінюватися. У багатьох випадках рідна мова або мова сім'ї є домінуючою до вступу учня до школи, тоді як німецька мова поступово набуває все більшого значення для учня протягом шкільних років і зрештою стає домінуючою. Зазвичай багатомовні люди не тримають свої мови та мовні сфери суворо відокремленими одна від одної, а використовують весь свій мовний репертуар і застосовують свої мови стратегічно та гнучко.

«Змішування мов» — *рідної мови* та німецької мови (швейцарського варіанта), яке часто можна спостерігати, не слід категорично забороняти та уникати. Таке змішування відбувається у випадку виховання в двомовному середовищі та може бути корисним в різних аспектах (наприклад, в якості системи підказок, для подолання прогалин в знаннях, в якості ігрової діяльності) (див. том «Робота з діалектом і літературним варіантом мови» із серії матеріалів для проведення уроків з рідної мови, Центр міжнародних освітніх проєктів [Zentrum IPE], Цюрихський університет педагогічної освіти [Pädagogische Hochschule Zürich]).

Сфери компетенції

Пояснення до сфер компетенції

Наступні сфери компетенції і компетенції були взяті з навчального плану 21. Звісно, формулювання стосуються компетенцій в *рідній мові*.

Визначення конкретних компетенцій і відповідного змісту (розподіл за циклами та рівнями компетенції) є завданням окремих організаторів шкіл і курсів HSK.

Аудіювання

- Учні вміють отримувати важливу інформацію з аудіоматеріалів.
- Учні вміють уважно слухати діалоги.
- Учні вміють робити висновки з отриманої інформації.

Усне мовлення

- Учні вміють правильно використовувати мовну моторику, артикуляцію та керування голосом. Вони вміють активувати свій продуктивний словниковий запас і моделі речень, щоб вільно говорити; все частіше також і *літературним варіантом своєї рідної мови*.
- Учні вміють ініціювати діалог та брати в ньому активну участь.
- Учні вміють відповідно та зрозуміло висловлюватися (наприклад, робити презентацію, декламувати вірш тощо).
- Учні вміють розмірковувати про свою мовленнєву поведінку, поведінку під час презентації і діалогу.

Читання

- Учні мають базові навички читання *рідною мовою*.
- Учні вміють отримувати важливу інформацію з нехудожніх текстів, що відповідають їхньому віку та необхідним вимогам.
- Учні вміють читати та обговорювати літературні тексти, що відповідають їхньому віку та необхідним вимогам, а також розробляти стратегію читання.
- Учні вміють розмірковувати про свою читацьку поведінку та читацькі інтереси.

Письмо

- Учні вміють висловлювати свої думки *рідною мовою* у письмовій формі, що відповідає їхньому віку та здібностям. Сюди належить підвищення впевненості в знанні літературного варіанта мови. Наприклад, вони володіють великим репертуаром моделей речень і мають достатній словниковий запас.
- Учні знають різноманітні зразки текстів і вміють використовувати їх для створення власних текстів відповідно до мети написання тексту з точки зору структури, змісту, мови та форми.
- Учні вміють — на підставі відповідних віковим особливостям підказок, інструкцій і зразків — створювати свої тексти змістовно та зрозуміло.
- Учні вміють — відповідно до своїх здібностей і віку — формулювати речення у своїх текстах літературною мовою, яка є за можливості правильною з формальної точки зору.
- Учні вміють розмірковувати над процесом написання тексту та його результатом, а також оцінювати їхню якість.

Спеціалізація: мова(-и)

- За допомогою відповідних запитань і завдань учні розмірковують про свою *рідну мову* (наприклад, граматичні роди, утворення множини та часових форм, *діалекти*, історію тощо). При цьому порівняння з німецькою мовою та, можливо, з іншими мовами, які вивчають або якими розмовляють у школі, допомагають виявити особливості *рідної мови* (*мовна обізнаність (language awareness)*).
- Учні вміють досліджувати використання та вплив мови.
- Учні мають знання з орфографії і граматики, накопичені та відпрацьовані протягом шкільних років.

Спеціалізація: література

- Учні знають літературні тексти (дитячі віршики, пісенні тексти, прозу, вірші, усні оповідання тощо) з *рідної культури*.
- Учні вміють обговорювати ці тексти та їхнє розуміння.
- Учні володіють знаннями з літератури своєї *рідної країни* (історія, видатні особистості тощо).
- Учні вміють порівнювати тематично пов'язані тексти з різних мов і *культур*.
- Учні отримують інформацію, усвідомлюють її та розмірковують про те, що літературні тексти спеціально створюються з точки зору змісту, форми та мови для досягнення естетичного ефекту. Учні знають основні характеристики стилів і літературних жанрів.

5 Навчальний курс «Природа, людина, суспільство»

Пояснення

Навчальний курс «Природа, людина, суспільство» (NMG) складається з чотирьох смислових концепцій: «Природа та техніка» (NT), «Економіка, робота, бюджет» (WAN), «Простір, час, суспільство» (RZG) та «Релігії, культури, етика» (RKE). У першому та другому циклі чотири різні смислові концепції об'єднані в одному навчальному курсі. Таким чином, назва «Природа, людина, суспільство» використовується як для позначення всього навчального курсу — від першого до третього циклу, так і для позначення навчального плану із цього навчального курсу у першому та другому циклі. У третьому циклі ці чотири концепції представлені у конкретних навчальних курсах відповідно.

Завдання та цілі навчального курсу

Учні розширюють свої компетенції та уявлення, що дозволяють співіснувати у взаємоповазі з людьми різних культур, разом знаходити компромісні рішення та мирно вирішувати конфлікти. Значний внесок у розвиток таких крос-культурних компетенцій вносить наявність здатності до неупередженого та усвідомленого порівняння — або між різними рідними регіонами, діалектами, мовами і релігіями, або між рідними країнами та Швейцарією, або між рідними країнами та іншими країнами. Заняття заохочують до наявності відкритої, толерантної позиції. Це дозволяє уникнути формування стереотипів чи дискримінації через порівняння. Наприклад, конкретну дитину ніколи не слід сприймати як представника певної релігії, етносу чи носія певної мови.

На уроках HSK учні осмислюють своє положення двомовних або багатомовних дітей і підлітків із родин іммігрантів або багатомовних родин. Об'єднуючим чинником у межах однієї навчальної групи стає спільна рідна мова. Відмінними є особистий досвід і відношення до рідної країни. В одній і тій самій рідній країні викладання HSK враховує відмінності, пов'язані з релігійною приналежністю, світоглядом, соціальним статусом, мовою (діалектні варіанти, багатомовність) і локальними географічними особливостями.

Предметом обговорення на заняттях HSK стають уявлення про цінності, поширені в Швейцарії і рідних країнах. У процесі ознайомлення із загальними рисами та відмінностями ціннісних систем учні чіткіше усвідомлюють своє власне ставлення до різноманіття. Цей процес стимулює розвиток самостійної особистості, здатної інтегрувати різні системи відношень та орієнтирів. Одночасно цей процес зміцнює самосвідомість учнів.

На заняттях розглядаються різноманітні предметні області та поглиблюються знання щодо різних культур. На прикладі конкретних випадків можна створювати перехресні зв'язки та порівняння.

На уроках проводиться осмислення досвіду, що асоціюється з еміграцією, імміграцією, та досвіду, пов'язаного з повсякденним життям у крос-культурному суспільстві.

Учні на вибіркових прикладах знайомляться з історією та географією рідної країни. Вони проводять паралелі між сьогодишнім життям у рідних країнах і в Швейцарії.

На спеціалізованих заняттях учні вивчають нові терміни, які вони засвоюють у вигляді модулів знань та які одночасно ведуть до розширення їхньої мовної компетенції. Очікується, що викладач повинен мати високий рівень мовної обізнаності, щоб на кожному занятті чітко та ясно надавати необхідні мовні засоби та необхідну спеціалізовану лексику, а також забезпечувати їхнє практичне відпрацювання.

Сфери компетенції

Пояснення до сфер компетенції

Наведені нижче компетенції спеціально розроблені для проведення уроків HSK та сформульовані відповідним чином. Це гарантує, що викладачі враховують особливості уроків HSK. Головні ідеї, покладені в основу уроків, можна також знайти у формулюваннях компетенцій навчального плану 21. У наступному переліку наведені впроваджені на уроках HSK конкретні ідеї, пов'язані з описом відповідних компетенцій навчального плану 21. Однак доцільним є додаткове осмислення навчального курсу «Природа, людина, суспільство» (NMG, цикли 1 та 2), а також для 3-го циклу — навчальних курсів «Релігії, культури, етика» (RKE), «Простір, час, суспільство» (RZG), «Економіка, робота, бюджет» (WAN) і «Природа та техніка» (NT) навчального плану 21. Те ж саме стосується і навчального курсу «Мови» — учні мають набути мовних компетенцій до кінця обов'язкового шкільного навчання.

Природа, людина, суспільство — релігії, культури, етика

- Учні вміють слухати інших, сприймати чужі емоції і ставати на місце співрозмовника. Вони постійно оновлюють свої уявлення про самих себе та про людей, які їх оточують.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.10: «Співтовариство та суспільство — створення комфортного співіснування та активна участь»

RKE.5: «Я та співтовариство — створення комфортного життя та співіснування»

- Учні ретельно аналізують різні *життєві світи* по відношенню до своїх *рідних країн* та до Швейцарії, виховуючи в собі відкритість до них. Вони вчаться розмірковувати про власну приналежність до кожного із цих *життєвих світів*, чим збагачують свою особистість. Вони знаходять способи конструктивного вирішення при виникненні конфлікту між різними світоглядами.
- Учні вчаться розуміти, що неодмінною умовою спільного існування людей є взаємна повага та дотримання правил. Проте учні усвідомлюють, що ці правила ґрунтуються на ціннісних уявленнях і нормах, які можуть бути змінені.
- Вони розуміють, що відповіді на численні основні питання залежать від індивідуального уявлення про цінності та від світогляду. Учні знайомі з найважливішими критеріями цінностей і традиціями *рідних країн* і Швейцарії та розмірковують над тим, від чого залежать їхні особисті цінності та світогляд. Учні знайомі з найважливішими критеріями цінностей і традиціями *рідних країн* і Швейцарії та критично осмислюють їх.
- Вони вміють давати правильні назви власним і чужим почуттям та обговорювати виникаючі труднощі. Базові знання про духовні, душевні та фізичні процеси, які відбуваються в людині, а також володіння відповідним словниковим запасом *рідною мовою* забезпечують учням поглиблене розуміння самих себе й оточуючих людей і дозволяють краще орієнтуватися у власному житті. Вони володіють необхідними поняттями, які дозволяють говорити про особисті відчуття, потреби та цілі.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.11: «Дослідження та роздуми про основний досвід, цінності та норми»

RKE.1: «Роздуми про основний екзистенційний досвід»

RKE.2: «З'ясування цінностей і норм та взяття відповідальності за прийняття рішень»

- За допомогою цілеспрямованого осмислення власного досвіду, пов'язаного з родиною, дружбою, школою, *рідною країною*, власним етносом і релігійними організаціями, учні отримують уявлення про різноманіття соціальних зв'язків і взаємодій. Діти та підлітки усвідомлюють, що індивідуум є частиною співтовариства, відчуває його вплив і сам впливає на нього.
- Вони добре знають свою *рідну країну*.
Діти та підлітки зазвичай неупереджено ставляться до представників різних груп населення в *рідній країні* та в Швейцарії. При цьому вони намагаються ставитися з розумінням до їхніх систем цінностей і способу життя. Вони усвідомлюють чужі та власні упередження та вміють конструктивно поводитися з ними.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.12: «Знайомство з релігіями та світоглядами»

RKE.3: «Розуміння історії релігій і їх впливу на культуру та суспільство»

RKE.4.4: «Розгляд релігій і світоглядів»

Природа, людина, суспільство — простір, час, суспільство

- Географічні, економічні та екологічні знання розширюють уявлення про *рідну країну*. Відповідні базові знання допомагають учням сприймати її комплексно. Вони вміють упорядковувати та зважувати інформацію із найрізноманітніших джерел. Це допомагає їм зорієнтуватися в *рідній країні*.
- Учні розуміють, що люди впливають на розвиток подій за допомогою своїх відчуттів, думок і вчинків. Діти і підлітки виробляють власне ставлення до регіональних, національних і глобальних проблем та усвідомлюють їхній безпосередній вплив на свій життєвий простір.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.7: «Розкриття інформації про способи життя та життєві простори людей та їх порівняння»

RZG.2: «Характеристика способів життя та життєвих просторів»

RZG.3: «Аналіз відносин між людиною та довкіллям»

- На основі власних вражень, за допомогою зображень, географічних мап та інших носіїв інформації (наприклад, веб-сайтів *рідною мовою*), а також завдяки самоаналізу та порівнянню зі Швейцарією, вони формують всебічне уявлення про свою *рідну країну*.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.8: «Люди використовують простір — орієнтація в ньому та допомога в його формуванні»

RZG.4: «Орієнтування в просторі»

- Учні знають і поважають культурні цінності, пов'язані з минулим і сьогоденням своєї *рідної країни*.
- На основі елементарних орієнтувальних знань вони можуть упорядковувати події, тенденції і свідчення з минулого та сьогодення *рідної країни*. Важливу роль у цьому відіграє історія міграції.
- На вибіркових прикладах діти розуміють, що будь-який виклад чи уявлення є суб'єктивним і містить певні оцінки. Вони усвідомлюють, що для кращого розуміння різних позицій та інтересів їх слід розглядати з урахуванням історичних фактів.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.9: «Розуміння часу, тривалості та змін — уміння відрізнати історію та розповіді»

RZG.6: «Пояснення безперервності всесвітньої історії і переломних періодів у ній»

RZG.7: «Аналіз і використання історичної культури»

- Вони усвідомлюють власну можливість брати участь у житті суспільства та самостійно впливати на теперішній і майбутній розвиток і нести за нього відповідальність.
- Вони знають основні права людини, в тому числі права дитини, та орієнтуються на них.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.10: «Співтовариство та суспільство — створення комфортного співіснування та активна участь»

RZG.8: «Розуміння поняття демократії і прав дитини та дотримання їх»

Природа, людина, суспільство — економіка, робота, бюджет

- Учні вивчають способи життя та форми праці в *рідній країні* та вміють порівнювати їх зі способами та формами, існуючими в Швейцарії.
- Вони здатні побачити взаємозв'язок між політикою, економікою та культурою.

Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.6: «Праця, виробництво та споживання — дослідження ситуації»

WAN.1: «Дослідження світу виробництва та праці»

WAN.3: «Формування споживання»

Природа, людина, суспільство — природа та техніка

- Учні вміють давати оцінку взаємодії між природою, технікою та людиною відповідно до загальновизнаних універсальних закономірностей.
- Вони вибірково вивчають теми, пов'язані з природою та технікою, та розширюють відповідний словниковий запас своєї *рідної мови*.

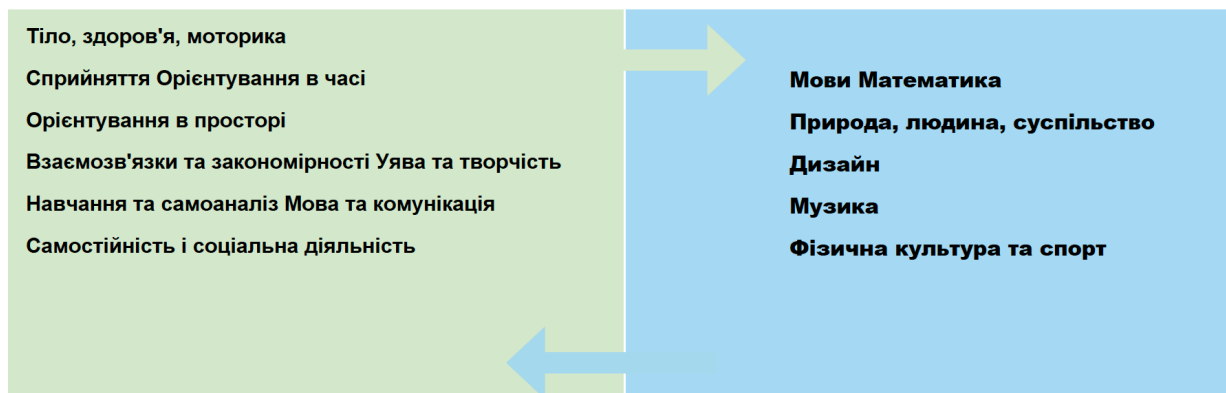
Зв'язок з навчальним планом 21

NMG.2: «Дослідження та збереження тварин, рослин і життєвого простору»

NMG.5: «Розуміння, оцінювання та застосування технічних розробок і рішень»

NT.1: «Розуміння суті та значення природничих наук і техніки»

6 Викладання окремих циклів

Зображення 2: Орієнтовані на розвиток підходи та навчальні курси
(див. навчальний план 21, розділ «Основні напрямки 1-го циклу» та відповідно «Основні напрямки 2-го циклу»).

Як описано в розділі 2.3, рамковий навчальний план HSK відрізняється від навчального плану 21 тим, що в рамковому навчальному плані компетенції, яких необхідно набути, не поділяються на окремі цикли та рівні. Визначення специфічних для кожного циклу компетенцій і відповідного змісту є відповідальністю організаторів шкіл і курсів HSK. Наведений нижче зміст слід розуміти як основні рекомендації щодо окремих циклів.

Більшість компетенцій відпрацьовуються протягом усіх трьох циклів, ніби по спіралі, накладаючись одна на одну. Однак формування деяких компетенцій починається не з 1-го циклу, а пізніше, оскільки для їхнього формування мають бути виконані певні передумови щодо розвитку та навчання дітей. Формування інших компетенцій завершується до кінця 3-го циклу.

Цикл 1

В 1-му циклі навчання значною мірою орієнтується на розвиток дітей. Викладачі організовують і розробляють заняття на міждисциплінарній основі, особливо на початку. Велике значення має гра. Щоб врахувати цю орієнтацію, у навчальному плані 21 відображені дев'ять орієнтованих на розвиток підходів, завдяки яким можна об'єднати розвиток і навчання дитини в 1-му циклі.

Діти у дитячому садку навчаються, здійснюючи самостійні або наслідувальні дії, а також спираючись на досвід, основою якого є їхні власні почуття. Діти завжди вчаться сприймати та усвідомлювати ситуацію та стан речей у їхній взаємодії. Те, чого навчилися мимохідь і ненавмисно, вони потім висловлюють за допомогою викладача, використовуючи різні поняття та перетворюючи їх на явно виражені знання. Наприклад, стрибаючи зі сходів, вони не тільки дізнаються значення слова «сходи», а й водночас навчаються техніці стрибка та відчують на практиці, що таке почуття страху або радості від успіху. У такий самий спосіб викладач на уроці спирається на приклади повсякденних подій із життя дітей і моделює ситуації для вчинення дітьми якихось дій і набуття власного досвіду.

На заняттях розігруються захопливі події, у процесі яких діти вчаться за допомогою слів і речень передавати зміст зображеного на картинках. Розвиток словникового запасу обов'язково передбачає, окрім слів із *життєвого світу* дітей, також слова для вираження орієнтування в просторі (де, позаду, над тощо) і логічних відносин (більше, менше, однаково тощо).

На заняттях діти в ігровій формі знайомляться зі світом ілюстрованих книжок і текстів. Вони дізнаються, що символи, знаки та піктограми, які оточують їх у повсякденному житті, мають певний зміст.

Діти розпізнають написане від руки та розуміють функцію письма. Вони вчаться цілеспрямовано та усвідомлено використовувати різне письмове приладдя та матеріали. Залежно від індивідуальних здібностей діти починають читати та писати.

Вихідним пунктом для дітей у першому та другому класі є повсякденний та особистий досвід у сім'ї, в *рідній країні* та в Швейцарії. У цьому віці ще дуже сильна прихильність дітей до сім'ї та орієнтація на її систему цінностей.

На уроці приділяється увага розвитку всіх мовних сфер: аудіювання та усне мовлення, читання та письмо, спеціалізація: мова(-и), спеціалізація: література. При цьому використовуються насамперед ігрові форми навчання, але частково також систематичні та цільові тренінги. Введення в читання та письмо спирається на навчання грамоті німецькою мовою. Викладачу HSK настійно рекомендується узгоджувати план дій із класним керівником основної школи. Щоб уникнути плутанини та непорозуміння викладач HSK проводить порівняння з німецьким алфавітом, якщо вважає за доцільне.

Цикл 2

Для дітей у другому циклі визначального значення в житті набувають ровесники, які їх оточують. Діти виявляють природний інтерес до різних способів життя та *життєвих світів* інших дітей. У цілому вони зазвичай позитивно ставляться до свого оточення (родина, школа) та рідко піддають його критиці. Діти в більшості випадків не мають упередженості, поводяться відкрито та спонтанно щодо своєї та інших *культур* і зацікавлені в підтримці взаємин і зв'язків зі своєю родиною в *рідній країні*.

На уроках приділяється увага розвитку всіх мовних сфер: аудіювання та усне мовлення, читання та письмо, спеціалізація: мова(-и) та спеціалізація: література. Особлива увага приділяється розширенню компетенцій у сфері складніших і вищих мовних реєстрів.

Цикл 3

У циклі 3 підлітки дедалі критичніше ставляться як до власних ціннісних уявлень, так і до систем цінностей, прийнятих у навколишньому світі. Як наслідок вони за певних обставин або відмовляються від споконвічних цінностей і норм, або починають їх ідеалізувати. Підлітки часто критично переосмислюють сенс викладання HSK.

Викладач HSK розуміє цю переломну ситуацію, намагається вникнути в суть проблеми, критично розглядає на уроках різні (життєві) моделі. Тим самим він допомагає підліткам знаходити орієнтири, розвивати свою особистість та вибирати свій власний шлях. Зокрема, викладач допомагає підліткам об'єднати та вбудувати в своє життя різноманітний досвід, різні системи цінностей і приналежність до різних груп.

На уроках враховуються індивідуальні здібності та знання підлітків. Учнів спонукають до активного використання своїх специфічних *крос-культурних* і *культурних* знань, причому не тільки на уроках HSK, а й на заняттях у загальноосвітній школі та поза школою.

Велике значення на уроках надається усному та письмовому спілкуванню, мовним спостереженням і медійній освіті. Підлітки отримують можливість використовувати набуті компетенції у різних мовах (*рідна мова*, німецька, французька, англійська мова), проводити аналогії та структурувати знання. Таким чином вони сприяють розширенню своїх мовних і соціальних компетенцій.

Уроки надають підліткам підтримку та допомогу в профорієнтації та інтеграції у суспільство Швейцарії. Зокрема, на заняттях зміцнюється усвідомлення того, що *двомовні або багатомовні та крос-культурні компетенції* слід сприймати та використовувати як додатковий ресурс.

7 Словник термінів

Наведені нижче визначення пояснюють, як саме слід розуміти відповідні поняття, що використовуються в навчальному плані. Якщо не вказано інше, наступні пояснення ґрунтуються на *рамковому навчальному плані з предмету «Рідна мова та культура»* Департаменту освіти кантону Цюрих, а також на виданні «*Викладання предмету «Рідна мова та культура»*», підготовленому Генеральним секретаріатом Швейцарської колегії кантональних директорів з питань освіти [**Generalsekretariat EDK**].

Білінгвізм

→ Дивіться пункт «Друга мова».

Діалект

Діалект або говірка — це місцевий або регіональний варіант літературної мови (наприклад, німецької мови) або регіональної мови (наприклад, швейцарської німецької мови).

Він може більше чи менше відрізнятися від відповідного *літературного варіанта рідної мови* та частково функціонувати як *місцева мова* певного регіону.

Перша мова (L1), рідна мова

Перша мова — це перша мова соціалізації, тобто мова, яку людина вивчила першою в хронологічному порядку. У повсякденному житті її ще називають «*рідною мовою*». Багато дітей вивчають не одну, а дві або більше мов в якості першої мови. У таких випадках, тобто коли людина має декілька перших мов, ми говоримо про синхронний білінгвізм. Перша мова може залишатися домінуючою протягом усього життя, але може і частково втратити своє значення, особливо якщо вона не відповідає мові навчання та *локальній мові* місця проживання людини.

Рідна мова людини — це мова або діалект, який в *рідній країні* або рідному регіоні вважається місцевим або *літературним варіантом* мови. Якщо особа належить до другого або третього покоління іммігрантів, її рідна мова не обов'язково має бути першою мовою.

Професійна мова

Професійна мова є *літературним варіантом рідної мови*, який вирізняється великою кількістю спеціальної професійної лексики.

Іноземна мова

Іноземна мова — це мова, яку вивчають додатково до власної першої мови та за межами місця, де вона вважається *локальною мовою*. Таким чином, іноземна мова відрізняється від другої мови, знання якої набувають у країні цільової мови. Викладання певних іноземних мов є завданням державної школи. У державних школах швейцарських кантонів офіційні мови інших частин країни та англійська мова здебільшого викладаються як іноземні.

Функціональна багатомовність

Функціональна багатомовність — це здатність людини спілкуватися кількома мовами відповідно до ситуації і потреб. Цей тип мовної компетенції протиставляється збалансованій, симетричній *багатомовності*. Визнано, що при удосконаленні функціональної *багатомовності* існують різні базові навички мовної компетенції, розвинені різною мірою. Таким чином, не завжди потрібно досягати найвищого рівня в кожній базовій навичці; іноді достатньо оволодіти лише певними навичками та вміти їх функціонально застосовувати для досягнення власних цілей. Формування функціональної *багатомовності* є однією із цілей державної школи.

Рідні країни, рідні держави

Під рідними країнами маються на увазі ті держави, в яких людина або її батьки, опікун чи інші родичі раніше проживали або проживають. Люди можуть мати різний ступінь зв'язку з рідними країнами, що може залежати, наприклад, від покоління мігрантів.

Літературна мова

→ Дивіться пункти «Літературний варіант рідної мови».

Ідентичність, бікультурна або мультикультурна ідентичність

Під (індивідуальною) ідентичністю мається на увазі самобутність людини та самосприйняття власної особистості. Ідентичність є динамічним утворенням, яке зазнає змін протягом всього життя людини. Вона вирішальною мірою формується у соціальній взаємодії з іншими людьми, тобто за допомогою комунікації. Під бікультурною або мультикультурною ідентичністю розуміють відчуття приналежності до двох або більше різних колективів одночасно та ототожнення себе з частиною їхніх цінностей і поглядів.

Інтеграція

Під інтеграцією мається на увазі процес, при якому особистості та групи з різним соціальним, *культурним* і мовним корінням досягають рівноправної соціальної і політичної залученості в суспільство та користуються повагою незалежно від їхніх мовних і *культурних* особливостей.

Компетенція

Визначення поняття «компетенцій» в розділі «Основи» навчального плану 21 ґрунтується на твердженнях Франца Е. Вайнерта [Franz E. Weinert]. За його словами, компетенції «охоплюють декілька аспектів, пов'язаних зі змістом і процесом: здібності, навички та знання, а також готовність, позиція та ставлення. [...] Аспекти компетенцій мають як професійний, так і міждисциплінарний характер. Професійні компетенції описують предметно-орієнтовані знання та пов'язані з ними навички та вміння. Міждисциплінарні компетенції стосуються знань і навичок, які відіграють важливу роль у навчанні в школі та поза нею в різних галузях знань. До них належать особисті, соціальні та методичні компетенції».

Культура

У цьому рамковому навчальному плані культуру розглядають як сукупність унікальних духовних, матеріальних та емоційних аспектів, що характеризують будь-яке суспільство або етнічну групу. Це поняття охоплює не тільки мистецтво та літературу, а й способи життя, основні права людини, системи цінностей, традиції і релігійну приналежність. Однак сприйняття особистості не можна зводити до її культури чи приналежності до етнічної групи. Людина не обов'язково демонструє певні поведінкові особливості тільки тому, що вони притаманні певній культурі. При цьому культура будь-якого суспільства чи етнічної групи не є ані однорідною, ані статичною, ані замкнутою. До того ж культурна практика постійно породжує нові значення, а різноманітні культурні практики перемішуються.

Життєвий світ

У рамковому навчальному плані поняття «життєвий світ» означає сукупність усіх речей, подій і їхніх взаємозв'язків у повсякденному житті людини. Життєвий світ є лише частиною цілісного світу та залежить від індивідуальної життєвої ситуації. Рамковий навчальний план не проводить різкої різниці між *культурою* та життєвим світом, проте друге поняття більшою мірою характеризується ставленням індивідуума до його власного сьогодення, власних дій і власної мови.

Локальна мова

Локальна мова — це мова, якою спілкується більшість населення певної місцевості. У випадку Швейцарії локальними мовами є або швейцарсько-німецькі *діалекти* або французька, італійська чи ретороманська мови.

Багатомовність, багатомовний

Поняття багатомовності означає феномен наявності знань трьох або більше мов. Це поняття може стосуватися як окремих людей, так і цілих суспільств. У Швейцарії цим словом часто описується феномен, пов'язаний з наявністю чотирьох державних мов. У цьому рамковому навчальному плані індивідуум характеризується як багатомовний у тому випадку, якщо він володіє активними або пасивними компетенціями в трьох або більше мовах — незалежно від індивідуального зв'язку з цими мовами (*перша мова, друга мова, рідна мова, іноземна мова*). Дитина вважатиметься багатомовною, наприклад, тоді, коли вона володіє німецькою мовою як *першою мовою* та додатково ще двома *іноземними мовами*.

→ Дивіться також пункт «Двомовність або багатомовність».

Рідна мова

Рідною мовою (нім. Muttersprache — мова матері) дитини вважається *перша мова*, яка була нею вивчена. Цей термін є неточним, оскільки передбачає, що лише мати має вирішальне значення для набуття першої мови. Тому у рамковому навчальному плані мова йде лише про *першу мову*.

Мовна обізнаність (Language Awareness)

Мовна обізнаність (або Language Awareness) — це чіткі знання про мову, свідоме сприйняття мови, а також усвідомлення процесів використання мови та її вивчення. Сюди належить метамовна комунікація, наприклад, щодо поділу або змішування мов, а також порівняння мов, наприклад, між *першою та другою мовою* або між літературною мовою та

діалектом. Педагогічні цілі мовної обізнаності включають допитливість та інтерес до мови (мов), увагу та визнання мовного розмаїття (у класі, у суспільстві), а також багаторакурсний погляд на мову та взаємодію за допомогою неї.

Літературний варіант рідної мови

Стандартизований варіант мови, кодифікований у словниках і посібниках з граматики та визнаний обов'язковим до використання, є літературним варіантом *рідної мови*. Такий варіант часто називають письмовою, літературною або *стандартною мовою* та зазвичай відрізняють від *діалектів*. Якщо в певних (наприклад, офіційних) ситуаціях завжди використовується літературний варіант, а в повсякденному житті розмовляють на *діалекті*, мова йде про діглосію. Оволодіння літературним варіантом вважається головною метою мовно-дидактичних зусиль у державній школі та при викладанні HSK.

Крос-культурна компетенція, крос-культурне навчання

Крос-культурна компетенція — це здатність успішно взаємодіяти з людьми різного культурного походження. Її можна розвинути за допомогою крос-культурного навчання та отримання досвіду в різних *життєвих світах*.

Друга мова (L2)

Друга мова — це мова, яка вивчається другою за хронологічним порядком. Для людей з міграційним корінням це часто мова, яка дозволяє їм брати участь у соціальному житті та в письмовій культурі місцевої мовної спільноти, наприклад, німецька мова в німецькомовній Швейцарії. Друга мова фактично відрізняється від *іноземних мов* тим, що вона зазвичай або часто є необхідною для повсякденного життя. Однак якщо особи вже належать до другого або третього покоління іммігрантів, *локальна мова* також може бути *першою мовою*, а *рідна мова* — другою мовою, або L2 може стати домінуючою мовою впродовж шкільних років.

Вивчення другої мови

У мовній дидактиці розрізняють вивчення другої мови та *вивчення іноземної мови*. Якщо людина вивчає свою другу мову в регіоні, де цією мовою розмовляють як *локальною мовою*, значить мова йде про оволодіння другою мовою. Навчання відповідній мові розглядається в окремій мовній дидактиці, яка відрізняється від дидактики, що використовується при вивченні *першої мови* та іноземної мови.

Двомовність або багатомовність, двомовний або багатомовний

У найширшому розумінні людина, яка володіє активними або пасивними компетенціями у двох або більше мовах, є двомовною або багатомовною. Проте у цьому рамковому навчальному плані використовується вужче визначення: двомовними або багатомовними тут називаються лише ті особи, які володіють німецькою та однією або декількома *рідними мовами*, до яких не належить німецька мова.

8 Додатки

Додаток I: Рамкові умови в кантоні Цюрих

У цьому додатку насамперед представлений огляд міжкантональних і правових основ викладання **HSK**. Відомство загальноосвітніх шкіл Цюриха описує практику (методику, організацію, співпрацю), що склалася в кантоні на основі існуючих правових умов.

Міжкантональні основи

Колегія кантональних директорів з питань освіти (EDK) повторно висловилаь щодо викладання HSK. У своїх «Рекомендаціях з навчання іншомовних дітей» від 24 жовтня 1991 року вона підтверджує основоположне право *дітей з міграційним корінням* «підтримувати знання мови та культури рідної країни». Зокрема, EDK рекомендує відповідальним особам у кантонах і на місцях наступне:

- підтримувати викладання HSK у відповідній формі та за можливості вбудовувати щонайменше дві навчальні години на тиждень у рамки звичайного розкладу;
- безкоштовно надавати необхідні шкільні приміщення та обладнання;
- сприяти співпраці між викладачами основних шкіл і викладачами HSK;
- зазначати в шкільному атестаті факт відвідування уроків HSK і за необхідності переносити в атестат оцінку, поставлену на заняттях з HSK;
- інформувати батьків з міграційним корінням про існування таких уроків і можливості їх відвідування;
- враховувати компетенції у рідній мові, набуті на заняттях з HSK, при оцінюванні учнів і під час ухвалення рішень про їхній відбір і подальше навчання.

Ухвалена EDK у 2004 р. національна стратегія в галузі викладання мов передбачає підтримку викладання *рідної мови* дітям з міграційним корінням на уроках HSK (див. «Викладання мов в обов'язковій школі»: стратегія EDK і план роботи із загальношвейцарської координації від 25 березня 2004 р.). Таку саму мету ставить Міжкантональна угода про гармонізацію обов'язкової школи, оскільки католицькі кантони конкордату зобов'язуються забезпечити організаційну підтримку для нейтральних у релігійному та політичному відношенні занять з HSK (див. «Міжкантональну угоду про гармонізацію обов'язкової школи» (HarmoS) від 14 червня 2007 р.). З 2011 року Конфедерація підтримує проекти з викладання HSK в рамках Закону про мови (див. «Федеральний закон про державні мови та взаєморозуміння між мовними спільнотами» (Закон про мови, SpG) від 5 жовтня 2007 р. та Положення про державні мови та взаєморозуміння між мовними спільнотами (Положення про мови, SpV) від 4 червня 2010 р.).

Законодавче підґрунтя в кантоні Цюрих

У кантоні Цюрих законодавче підґрунтя викладання HSK закріплені в Законі про загальноосвітні школи та в Положенні про загальноосвітні школи:

Закон про загальноосвітні школи від 7 лютого 2005 р.

§ 15.

¹ Департамент може акредитувати навчальні курси з рідної мови та культури, що пропонуються позашкільними організаціями.

² Положення визначає умови та наслідки акредитації.

Положення про загальноосвітні школи від 28 червня 2006 р.

§ 13.

- 1 На заняттях з рідної мови та культури іншомовні учні розширюють знання зі своєї першої мови та культури своєї рідної країни.
- 2 У ролі організаторів занять виступають посольства та консульства рідних країн. Департамент освіти може акредитувати також курси HSK інших організацій.
- 3 Курси можуть бути акредитовані в тому разі, якщо вони відповідають ухваленому Радою з освіти рамковому навчальному плану, дотримуються політичної і конфесійної нейтральності та не ставлять за мету отримання прибутку. Обсяг занять не перевищує чотирьох навчальних годин на тиждень, а в дитячому садку та в 1-му класі початкової школи — не більше двох годин.
- 4 Викладачі зобов'язані мати відповідну кваліфікацію для проведення занять і достатнє знання німецької мови, а також відвідувати обов'язкові курси підвищення кваліфікації.

§ 14

- 1 За можливості заняття проводяться поза рамками основних шкільних занять.
- 2 Місцеві громади
 - a. за можливості безкоштовно надають необхідні приміщення;
 - b. звільняють учнів від шкільних уроків (але не більше двох уроків на тиждень), якщо заняття з HSK проводяться в навчальний час;
 - c. інформують Департамент освіти про недоліки в проведенні занять.
- 3 Отримані на заняттях оцінки заносяться в атестат.
- 4 Департамент освіти встановлює та регулює процедуру подання заявок на навчання. Всі інші питання організації і проведення занять віднесено до компетенції організації, яка їх пропонує. Зокрема, це стосується фінансування, вибору та найму викладачів, а також здійснення контролю за їхньою роботою.

Організація та проведення занять у кантоні Цюрих

Нижче описано практику викладання HSK у кантоні Цюрих, яка склалася завдяки правовим умовам. Теми в цьому підрозділі упорядковані в алфавітному порядку.

Визнання (акредитація) курсів HSK

Департамент освіти може акредитувати курси HSK позашкільних організацій, якщо вони відповідають законодавчим вимогам і внутрішнім інструкціям. Процедuru акредитації регулює та проводить Відомство загальноосвітніх шкіл. Якщо вже є акредитовані курси HSK відповідною мовою, слід звернутися до організатора таких курсів і домовитися про співпрацю. Мета полягає в тому, щоб мати єдину, загальну пропозицію курсів HSK для кожної мови.

Щоб отримати акредитацію курсів HSK організація повинна:

- забезпечити відповідність своїх курсів цьому рамковому навчальному плану HSK та дотримуватися політичної і професійної нейтральності;
- мати кваліфікованих викладачів HSK з відповідним знанням німецької мови;
- не ставити собі за мету отримання прибутку;
- співпрацювати з місцевими школами та Департаментом освіти.

Атестат і внесення оцінки в документ про освіту

Дивіться розділ 3, сторінка 9

Нагляд

Нагляд за педагогічними та кадровими аспектами викладання HSK здійснюють курси та школи HSK. Нагляд за дотриманням вимог, що містяться в Положенні про загальноосвітні школи, здійснюють шкільні куратори.

До компетенції організаторів курсів HSK належить контроль відвідуваності та вжиття будь-яких необхідних заходів до тих, хто пропускає заняття. Шкільним кураторам на їхню вимогу має бути надано можливість ознайомлюватися з контролем відвідуваності та з процесом проведення занять. Право на таке ознайомлення мають також ті викладачі загальноосвітньої школи, які звільняють дітей від відвідування своїх уроків заради занять з HSK.

Всі скарги, які не можуть бути вирішені безпосередньо із задіяними в навчанні викладачами, стають предметом обговорення між відповідним шкільним куратором і організацією, що відповідає за викладання HSK. Якщо, незважаючи на отримані попередження, недоліки серйозного характеру не усуваються, то на вимогу шкільних кураторів Департамент освіти може визнати недійсним у відповідних курсів або шкіл HSK право на проведення в рамках загальноосвітньої школи занять, що стали предметом нарікань.

Фінансування

Фінансування викладання HSK належить до компетенції організаторів курсів і шкіл HSK. Деякі нечисленні шкільні громади також вносять певний фінансовий внесок або самі наймають на роботу окремих викладачів HSK. Більшість курсів і шкіл HSK стягує з батьків певну плату за навчання.

Викладачі HSK

Підбір і прийняття на роботу викладачів HSK належать до компетенції організаторів курсів і шкіл HSK.

Організатори курсів і шкіл повинні дбати про те, щоб викладачі HSK, які вперше стають до роботи в кантоні,

- володіли достатньою педагогічною кваліфікацією (обов'язкова наявність диплома вчителя або рівноцінної освіти або відповідного досвіду та закінчення курсів підвищення кваліфікації);
- мали достатні компетенції в усному володінні німецькою мовою (необхідно підтвердити свої знання наявністю сертифіката про досягнення рівня B1 відповідно до європейських рамкових умов);
- відвідали інформаційний захід, який проводить Департамент освіти (Відомство загальноосвітніх шкіл);
- пройшли вступний курс, який пропонує Цюрихський університет педагогічної освіти за дорученням Департаменту освіти.

Якщо якийсь викладач HSK не виконує вищевказані умови, то Департамент освіти звертається до відповідної школи HSK з проханням внести необхідні корективи. Департамент освіти може за необхідності визнати недійсним у такого викладача HSK дозвіл на проведення занять на курсах HSK, акредитованих у кантоні.

Для викладачів HSK великою перевагою є та обставина, що вони можуть детально вивчити місцеву систему шкільної освіти. Тому організаторам курсів і шкіл HSK не рекомендується міняти викладачів HSK раз на декілька років (принцип ротації є небажаним).

Інформування та запис на курси HSK

Організатори окремих курсів, а також місцеві школи та Відомство загальноосвітніх шкіл інформують зацікавлених дітей та (або) їх батьків про наявність відповідних курсів. Діти можуть відвідувати заняття, починаючи з дитячого садка або пізніше, залежно від наявності курсів з певної мови. Викладачі

загальноосвітньої школи в січні роздають батькам формуляр заявки.

Батьки записують дитину безпосередньо у особи, яка координує курси HSK відповідної організації. Організатори курсів завчасно та безпосередньо інформують батьків про проведення уроків (час, місце, викладач HSK) або про те, що заняття з якоїсь причини не відбудуться. Заняття зазвичай проводяться в школі з початку навчального року. Запис на курси зобов'язує до регулярного відвідування та залишається в силі або до моменту, коли батьки заявляють про відмову від курсів, або до закінчення обов'язкового шкільного навчання.

Навчальні посібники та матеріали

Про придбання навчальних посібників дбають організатори курсів HSK.

Шкільним громадам рекомендується безкоштовно надавати викладачам HSK технічні засоби навчання (копіювальні апарати та — за наявності — проектори, документ-камери, комп'ютери, доступ до інтернету тощо), а також навчальні матеріали (крейду, зошити, папір та інше).

Розклад уроків і навчальні приміщення

У дитячому садку та в 1-му класі початкової школи на заняття з HSK відводиться не більше двох навчальних годин на тиждень, у наступних класах — не більше чотирьох. Викладання HSK за можливості відбувається в рамках регулярного розкладу уроків (з 8:00 до 12:00 та з 13:30 до 17:00). Заняття з HSK можуть проводитися і замість регулярних уроків, але не більше двох годин на тиждень. У цьому випадку учні звільняються від відповідних уроків у загальноосвітній школі.

Навесні кожного року організатори курсів звертаються до місцевої школи з проханням надати приміщення для проведення занять HSK і вказують бажаний час цих занять. Остаточне затвердження розкладу відбувається після узгодження між організаторами курсів і місцевими відповідальними особами.

Викладання HSK здійснюється зазвичай на базі державної загальноосвітньої школи, поблизу місця проживання дитини. Шкільні громади за можливості надають відповідні навчальні приміщення безкоштовно. Викладачі HSK забезпечують дотримання правил внутрішнього розпорядку школи.

Організатори курсів HSK на початку навчального року інформують місцевих відповідальних осіб відповідної школи про реально діючий порядок організації занять (класи, час, приміщення, викладачі HSK). Організатори курсів передають цю інформацію також Відомству загальноосвітніх шкіл, яке використовує ці дані для того, щоб поширювати інформацію про викладання HSK та забезпечувати необхідну координацію.

Співпраця між викладачами HSK і місцевою школою

Викладачам загальноосвітньої школи та викладачам HSK рекомендується прагнути до встановлення взаємних контактів. Керівництву школи доцільно запрошувати викладачів HSK на шкільні конференції, присвячені тематиці, що становить взаємний інтерес. Вони також можуть — наприклад, раз на рік — запрошувати викладачів HSK на зустрічі з обміну досвідом. Цілями таких зустрічей можуть бути знайомство, взаємний обмін знаннями та досвідом, обговорення спільних цілей і завдань.

Викладання HSK пропонується та організовується в рамках загальноосвітньої школи. Тому важливо, щоб викладачі HSK брали участь у шкільних заходах і в процесах розвитку школи. Така співпраця особливо корисна для шкіл з високим відсотком багатомовних дітей. Вона може виражатися у спільному заохоченні розвитку окремих дітей, у впровадженні багатомовних і *крос-культурних* проектів у сфері навчання або у спільному інформуванні та консультуванні батьків учнів. Не лише класні керівники основних шкіл, а й фахівці загальноосвітньої школи, наприклад, вчителі німецької як другої мови (DaZ), можуть отримати користь від цієї співпраці. Викладачі HSK, які володіють відповідною кваліфікацією,

успішно займаються *крос-культурним* перекладом і посередництвом. Дуже ефективним є залучення викладачів HSK до процесу атестації тих учнів, які відвідують уроки рідної мови та культури: це важливо при оцінці досягнень у навчанні, при прийнятті рішення про вибір форми подальшого навчання.

Відомство загальноосвітніх шкіл рекомендує школам з великою часткою двомовних або багатомовних дітей розглядати викладання HSK як частину загального стимулювання вивчення мов та інтегрувати його в місцеву шкільну програму.

Підтримка співпраці між школою та батьками

Співпраця між школою та батьками зазвичай має великий вплив на навчання та шкільні успіхи дітей і підлітків. На шкільних успіхах значною мірою позитивно позначається той факт, що викладачі HSK перебувають у постійному контакті з батьками: інформують їх про події у школі, обговорюють з батьками, яким чином ті можуть надати своїм дітям підтримку в навчанні.

Викладачі HSK можуть допомогти викладачам загальноосвітньої школи в розвитку співпраці з батьками. Наприклад, беручи участь у шкільних заходах або забезпечуючи переклад в окремих приватних бесідах. При цьому вони можуть брати участь і в *крос-культурному* посередництві, для якого вимагається гарне знання обидвох мов і обидвох шкільних систем. Вони можуть надавати такі послуги за погодженням з викладачами та шкільною адміністрацією.

Співпраця зі шкільними кураторами

Місцева шкільна адміністрація докладє певних зусиль для того, щоб викладання HSK здійснювалося в гарних умовах в рамках загальноосвітньої школи. Рекомендується за необхідності призначити відповідальну особу для забезпечення координації всередині громади або в шкільному закладі. До обов'язків такої відповідальної особи належать вчасне прийняття узгоджених рішень щодо складання розкладу та виділення приміщень, а також сприяння розвитку співпраці.

Співпраця та координація на кантональному рівні

З боку Департаменту освіти за координацію та адміністративну підтримку викладання HSK відповідає Відомство загальноосвітніх шкіл. Кожен організатор курсів і шкіл HSK призначає особу, яка відповідає за координацію на місцевому та кантональному рівнях і забезпечує співпрацю з Відомством загальноосвітніх шкіл.

Існують два органи, які покликані забезпечувати обмін важливою інформацією, роз'яснення концептуальних та організаційних питань та обговорення педагогічних аспектів. Це «Конференція HSK» та «Комітет конференції HSK». У конференції HSK беруть участь організатори шкіл і курсів HSK, а також представники штатного персоналу (по одному представнику від педагогічного колективу, керівництва школи, викладачів німецької як другої мови (DaZ) та президентів шкіл). Крім того, у засіданні Комітету HSK також бере участь Цюрихський університет педагогічної освіти, який проводить підвищення кваліфікації викладачів HSK за дорученням Департаменту освіти. Вибрані представники організаторів шкіл і курсів HSK входять до складу Комітету конференції HSK.

Організатори шкіл і курсів HSK регулярно звітують про свою діяльність перед Відомством загальноосвітніх шкіл. Із цією метою вони відповідають на конкретні питання та подають свої навчальні плани та інші документи, перекладені німецькою мовою.

Додаток II: Рівні та теми — огляд

Цей перелік тем призначений для допомоги в плануванні та розробці уроків. Він дає уявлення про те, які теми можуть розглядатися на уроках **НСК** у різних класах. У переліку пропонується багато різних тем. Оскільки кількість уроків обмежена, викладач повинен зробити між ними вибір.

Ці теми також є частиною навчального плану **21** і вивчаються у звичайному класі загальноосвітньої школи. Відповідна сфера компетенції навчального плану **21** вказана у нижченаведеному переліку за темами.

Тема

Я та інші люди — жити разом

Зв'язок теми з навчальним планом **21**:

[NMG.10](#) | [RKE.1](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Цикл 1

- познайомитися один з одним; привітатися, представитися (один одному);
- форми спілкування та правила поведінки; дитячий садок, школа: правила, процеси та норми, традиції;
- зробити або пережити щось разом з іншими; дружба; суперечка; що я вже можу зробити сам

Цикл 2

- різні групи та культури: схожість і відмінність правил і цінностей, взаємна повага та взаємне визнання, конфлікти та стратегії їх вирішення;
- хто я: що робить мене особливим, до чого я належу;
- гендерні ролі: хлопчики та дівчатка;
- права дитини

Цикл 3

- індивідуум та група, приналежність і чужорідність;
- спільне життя переважаючих груп населення та меншин: расизм, актуальні дискусії і події;
- приклади та кумири: зі світу спорту, науки, культури та історії;
- відносини з особами однієї з дитиною статі та з особами іншої статі (в тому числі очікування, визначені приналежністю до певної культури);
- права людини

Тема

Сім'я

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[NMG.10](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Цикл 1

- моя сім'я та родичі; правила та норми в сім'ї

Цикл 2

- розподіл роботи та обов'язків у сім'ї;
- історія моєї сім'ї: покоління та генеалогічне дерево;
- різні форми сім'ї

Цикл 3

- ролі членів сім'ї: як вони змінюються з плином часу, культурні відмінності;
- моє (власне) розуміння ролей;
- задачі та форми сім'ї залежно від історії і культури;
- власні цінності; етика

Тема

Гра та дозвілля

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[NMG.10](#) | [RKE.5](#)

Цикл 1

- грати: один з одним, у різних місцях, з різними іграшками; сучасні та традиційні ігри та іграшки;
- дозвілля та хобі
- інструменти та засоби праці

Цикл 2

- відпочинок;
- організація дозвілля; спорт; групи однолітків; об'єднання;
- поведження із цифровими пристроями та іншими засобами комунікації
- реклама

Цикл 3

- відпочинок;
- організація дозвілля; місця зустрічі молоді; молодіжні культури (музика, мова); групи однолітків; об'єднання;
- поведження із цифровими пристроями та іншими засобами комунікації
- реклама

Тема

Житло, квартал і місто

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[NMG.8](#) | [RZG.3](#) | [RZG.4](#)

Цикл 1

- оточення в дитячому садку, в школі;
- наша квартира, наш будинок та околиці;

Цикл 2

- будинки та житло;

Цикл 3

- житло та архітектурні стилі; історичний розвиток;

Тема

Свята, звичаї і мода

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[NMG.7](#) | [RZG.2](#)

Цикл 1

- день народження та інші важливі свята, різноманітні види свят;
- одяг і відповідний одяг для різних приводів

Цикл 2

- відзначати свята по-різному; релігійні традиції;
- зміни модного одягу з плином часу; спецодяг, одяг і соціальна роль, статус, фірмові товари

Цикл 3

- культура проведення дозвілля поза домом і вечірки;
- мода та традиції в історичному розвитку

Тема

Здоров'я та їжа

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[NMG.1](#) | [NT.7](#)

Цикл 1

- моє тіло та людське тіло: частини тіла, моя фізична недоторканість і фізична недоторканість інших людей; п'ять основних органів чуття;
- гігієна;
- медична допомога;
- здорова їжа та напої, звички в їжі

Цикл 2

- здоров'я та хвороба; здоровий спосіб життя;
- звідки беруться продукти харчування, овочі та фрукти по сезону

Цикл 3

- спорт; залежність;
- харчування; різна культура харчування залежно від культури, історії і середовища
-

Тема

Географія

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[NMG.8](#)

Цикл 1

- географічні назви з досвіду дитини (місце проживання, рідна країна, Швейцарія, сусідня країна тощо);
- поняття з орієнтування в просторі;
- моя рідна країна: загальні відомості про географічне положення та клімат

Цикл 2

- головні водойми, гори та міста в рідній країні

Цикл 3

- географічні характеристики регіонів рідної країни

Тема

Природа та техніка

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[NMG.2](#) | [NMG.3](#) | [NMG.4](#) | [NT.1](#) | [NT.2](#) | [NT.8](#) | [NT.9](#)

Цикл 1

- тварини; домашні тварини; тварини та рослини; ліс;
- фрукти та овочі; чотири елементи;
- пори року та зміни в природі;
- поняття часу (рік, місяць, тиждень, день, час, вечір, полудень, вчора, сьогодні, завтра тощо), визначення часу за годинником;
- побутова техніка
- засоби пересування, якими дитина користується самостійно (велосипед, скейтборд, самокат тощо)

Цикл 2

- види тварин і рослин;
- харчовий ланцюжок;
- погода та прогноз погоди;
- захист навколишнього середовища, екологічні катастрофи
- цифрові (електронні) іграшки та пристрої комунікації

Цикл 3

- екологія, загрози для навколишнього середовища та його захист (у т. ч. вторинне використання та утилізація відходів);
- актуальні дискусії зі сфери науки (досліди на тваринах, генні дослідження тощо);
- цифрові (електронні) іграшки та пристрої комунікації

Тема

Література та мистецтво

Зв'язок теми з навчальним планом **21:**

[Мови](#)

Цикл 1

- пісні; вірші; казки; ілюстровані книжки;
- фарби; фільми;
- самостійно робити поробки та обговорювати це з іншими

Цикл 2

- повісті, оповідання, байки, вірші; міжкультурна бібліотека;
- фільми

Цикл 3

- літературні приклади з класики та сучасності;
- фільми
- образотворче мистецтво, музика та інші сфери мистецтва; діячі культури та мистецтва

Тема

Минуле та історія

Зв'язок теми з навчальним планом 21:

[NMG.9](#) | [RZG.6](#) | [RZG.7](#) | [RZG.8](#) | [RKE.4](#)

Цикл 1

- «коли я був малим»;
- відмінності раніше — сьогодні;
- особисті переживання в рідній країні: подорожі, канікули

Цикл 2

- історія моєї родини; міграція;
- історія рідної країни: важливі події, міфи про утворення країни

Цикл 3

- моя біографія (наприклад, у зв'язку з навчанням або різними мовами);
- актуальні соціальні та політичні події у рідній країні;
- релігії і світогляди;
- політична освіта (у т. ч. вибори та голосування)

Тема

Світ праці та освіта

Зв'язок теми з навчальним планом 21:

[NMG.6](#) | [WAN.1](#) | [WAN.2](#) | [WAN.3](#)

Цикл 1

- професії людей з найближчого оточення; професії у школі та суспільній сфері (громадське харчування, поліція, лікарня, торгівля тощо)

Цикл 2

- професія мрії; люди різних професій, з яких ми беремо приклад;
- значення освіти та роботи

Цикл 3

- вибір професії та перехід у світ професій або в школу наступного ступеня в Швейцарії або в рідній країні: професії і передумови, відмінності між країнами;
- професія та ідентичність; використання власних мовних і крос-культурних компетенцій; проблематика гендерної приналежності;
- економіка: різні галузі, історичний розвиток, безробіття, профспілки

Додаток III: Література

Цей Додаток містить інформацію про використану в тексті літературу. Ширший вибір матеріалів, літератури та інших ресурсів на тему стимулювання вивчення першої мови та багатомовності можна знайти на веб-сайті Відомства загальноосвітніх шкіл: **www.zh.ch/hsk**

Центр міжнародних освітніх проєктів (International Projects in Education) Цюрихського університету педагогічної освіти (2018): матеріали для проведення уроків з рідної мови; робота з діалектом і літературним варіантом мови, Цюрих: Цюрихський університет педагогічної освіти.

Департамент освіти кантону Цюрих (2017): «Навчальний план для загальноосвітньої школи кантону Цюрих».

Аня Гудічі, Регіна Бюльманн (2014): «Викладання предмету «Рідна мова та культура» (HSK)». «Добірка найкращих практик у Швейцарії», Берн: Генеральний секретаріат Швейцарської колегії кантональних директорів з питань освіти.

